

Novinky v insolvenčním právu

leden 2012

Dne 30. listopadu 2011 vydal Nejvyšší soud rozhodnutí sp. zn. 29 NSCR 16/2011, ve kterém se podrobněji zabýval zejména členěním pohledávek dlužnických věřitelů v insolvenčním řízení, a taktéž možnosti vzniku zajištění (zástavního práva) v průběhu insolvenčního řízení. Závěry přijaté Nejvyšším soudem v uvedeném rozhodnutí bude jistě možné použít pro jakákoli insolvenční řízení.

1. ČLENĚNÍ POHLEDÁVEK

Pohledávky dlužnických věřitelů jsou v rámci insolvenčního řízení členěny do několika skupin, přičemž insolvenční zákon formuluje pro jednotlivé skupiny různé předpoklady, za jejichž splnění mohou být pohledávky z těchto skupin v insolvenčním řízení uspokojeny. V insolvenčním řízení se pohledávky dlužnických věřitelů člení do dvou základních oblastí. První základní oblast pohledávek dlužnických věřitelů je tvořena pohledávkami věřitelů uspokojitelnými v insolvenčním řízení, druhá oblast je pak tvořena pohledávkami, které insolvenční zákon z tohoto uspokojení vylučuje, jedná se tedy o tzv. vyloučené pohledávky.

1.1. Pohledávky věřitelů uspokojitelné v insolvenčním řízení

1.1.1 Pohledávky, které věřitelé uplatňují podáním přihlášky

Pro pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky (§ 165 insolvenčního zákona), platí, že musí existovat, i když ještě nemusí být splatné nebo jsou vázány na podmínku, k jejímuž splnění může dojít později, zpravidla ke dni rozhodnutí o úpadku. Nejpozději však musí existovat ke dni přihlášení pohledávky provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku.

1.1.2 Pohledávky, na které se hledí jako na přihlášené

Pohledávky, na které hledí insolvenční zákon jako na přihlášené, ačkoli je věřitelé neuplatnili vůči dlužníku přihláškou, mohou výjimečně vzniknout i později, přičemž jejich kategorizace coby přihlášených je dána mechanismem vzniku těchto pohledávek.

Příkladem takovéto pohledávky může být *plnění z neúčinného právního úkonu*, když platí, že bylo-li plnění z neúčinného právního úkonu vzájemné, vydá je insolvenční správce oprávněným osobám bez zbytečného odkladu poté, co tyto osoby vydaly dlužníkovu plnění z takového úkonu do majetkové podstaty. Není-li plnění poskytnuté dlužníku těmito osobami v majetkové podstatě rozpoznatelné nebo se v ní nenachází, považuje se pohledávka, která těmto osobám poskytnutím plnění dlužníku vznikla, za přihlášenou pohledávku a uspokojí se stejně jako tyto pohledávky (§237 odst. 4 insolvenčního zákona).

Dále lze odkázat na ustanovení § 165 odst. 2, § 184, § 275, § 370 odst. 2 písm. d/, § 373 odst. 1 a 8 a § 385 odst. 1 insolvenčního zákona.

1.1.3 Pohledávky za majetkovou podstatou

Charakteristickým rysem pohledávek za majetkovou podstatou je, že vznikly nejpozději po vyhlášení moratoria (jež předcházelo zahájení insolvenčního řízení), zpravidla však po zahájení insolvenčního řízení nebo po rozhodnutí o úpadku. Výčet pohledávek za podstatou je taxativní, což znamená, že pohledávkami za majetkovou podstatou mohou být pouze pohledávky, které jsou tak výslovně označeny přímo v insolvenčním zákoně (viz. §168).

Ani tyto pohledávky se v insolvenčním řízení nepřihlašují, nýbrž se uplatňují vůči insolvenčnímu správci pořadem práva tak, jako by v nich insolvenční správce byl dlužníkem.

1.1.4 Pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou

Zvláštní (výlučné) postavení mají pohledávky postavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou. U pohledávek postavených na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou není podstatné, zda vznikly před nebo po zahájení insolvenčního řízení, jelikož jejich výlučnost je dána jejich charakterem. Jejich výčet je rovněž taxativní (§169 insolvenčního zákona) a v insolvenčním řízení se též nepřihlašují, nýbrž se opět uplatňují vůči insolvenčnímu správci.

1.2. Vyloučené pohledávky

Vyloučené pohledávky tvoří protipól pohledávek uspokojitelných v insolvenčním řízení. Vyloučené pohledávky jsou pohledávky, které insolvenční zákon z uspokojení v rámci insolvenčního řízení výslovně vylučuje, ač by jinak patřily mezi pohledávky, jež se uspokojit mohou.

1.1.1 Pohledávky, které se neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku

Jedná se o pohledávky, které jsou vypočteny v ustanovení § 170 insolvenčního zákona. Jde tedy zejména o úroky z pohledávek přihlášených věřitelů, vzniklých před rozhodnutím o úpadku, pokud přirostly až v době po tomto rozhodnutí nebo které se staly splatné až po rozhodnutí o úpadku, dále smluvní pokuty, pokud právo na jejich uplatnění vzniklo až po rozhodnutí o úpadku, a například i náklady účastníků řízení vzniklé jim účastí v insolvenčním řízení.

1.1.2 Pohledávky přihlášené, k nimž se v důsledku později nastalých skutečností nepřihlíží

Insolvenční zákon vylučuje z uspokojení dále ty z přihlášených pohledávek, k nimž se v důsledku později (poté, co nastaly účinky přihlášení) nastalých skutečností nepřihlíží (srov. § 185 insolvenčního zákona). Jedná například o situaci, kdy po přezkoumání pohledávky bude přihlášená pohledávka zjištěna tak, že skutečná výše přihlášené pohledávky činí méně než 50% přihlášené částky; v takovém případě se k této konkrétní přihlášené pohledávce nepřihlíží ani v rozsahu, ve kterém byla zjištěna. Jde přitom vždy o jednu konkrétní pohledávku, nikoli o přihlášku pohledávek jako celek, neboť v přihlášce pohledávek věřitelé často přihlašují pohledávek vícero.

1.1.3 Pohledávky, které věřitel předepsaným způsobem vůbec nepřihlásil nebo je neuplatnil vůči insolvenčnímu správci

Tyto pohledávky jsou z uspokojení v rámci insolvenčního řízení vyloučeny faktickou cestou, jelikož se o nich insolvenční správce nedozvěděl nebo nebyly v insolvenčním řízení vůbec přihlášeny.

1.1.4 Pohledávky vzniklé po rozhodnutí o úpadku dlužníka, respektive po uplynutí propadné lhůty vymezené v rozhodnutí o úpadku.

Poslední velmi zajímavou kategorií pohledávek, jež se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným způsobem z majetkové podstaty dlužníka, jsou ty, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku, respektive po uplynutí propadné lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek a kteřé zároveň nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona.

Příkladem takové pohledávky je pohledávka vzniklá státu (správci daně) tím, že dlužník je povinen v průběhu insolvenčního řízení snížit svoji daň na vstupu u přijatého zdanitelného plnění podle § 44 odst. 5 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů (srov. k tomu v literatuře např. Výkladové stanovisko č. 6 ze zasedání expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ze dne 4. října 2011, dostupné na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti).

2. PŘIHLÁŠENÍ ZAJIŠTĚNÉ POHLEDÁVKY

Úvodem je třeba konstatovat, že i zajištění věřitelé musí své pohledávky uplatňovat v insolvenčním řízení přihláškou (§166 insolvenčního zákona), a to i v případě, že pohledávku mají za třetí osobou a dlužník je pouze zástavcem (§166 insolvenčního zákona, věta druhá).

Zajištěný věřitel, který zajištěnou pohledávku včas a řádně přihlásil do insolvenčního řízení, aniž se dovolal zajištění, se může dovolat zajištění samostatným podáním (doplněním přihlášky) i později, musí tak ale učinit nejpozději do uplynutí propadné lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku.

Přihlášení práva na uspokojení pohledávky ze zajištění tedy může mít i v tomto ohledu samostatný právní osud. Jestliže tedy zajištěný věřitel, který zajištěnou pohledávku včas a řádně přihlásil do insolvenčního řízení jako osobní dlužníkům věřitel, aniž se dovolal zajištění, uplatní právo na uspokojení pohledávky ze zajištění samostatným podáním (doplněním přihlášky) až po uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku, insolvenční soud opožděně přihlášené pořadí pohledávky odmítne dle §185 věty první insolvenčního zákona (nastala skutečnost, na základě které se k přihlášenému právu na (přednostní) uspokojení ze zajištění nepřihlíží). Zajištěná pohledávka se v důsledku tohoto bude uspokojovat v insolvenčním řízení jako nezajištěná a účast daného věřitele nebude ukončena.

2.1. Nepřípustnost nabytí práva k uspokojení pohledávky ze zajištění

Ve výše uvedeném rozhodnutí se Nejvyšší soud zabýval zřízením zástavního práva k nemovitostem po zahájení insolvenčního řízení.

Soudcovské zástavní právo na nemovitostech, které vzniklo (právní mocí soudního rozhodnutí) poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, na základě návrhu na jeho zřízení podaného před zahájením nebo i po zahájení insolvenčního řízení, je na tom stejně jako jiné způsoby zajištění pohledávky, jejichž vznik nebyl dovršen k okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení. Věřitel v těchto případech nenabývá právo na uspokojení pohledávky z takového zajištění bez zřetele k tomu, zda návrh na zřízení takového zajištění podal před zahájením insolvenčního řízení nebo v jeho průběhu.

Nejvyšší soud také vyložil, že při zřízení zástavního práva k nemovitostem na základě zástavní smlouvy (představující tzv. titulus adquirendi) uzavřené před tím, než nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, rovněž nevznikne věřiteli právo na uspokojení z tohoto zajištění v insolvenčním řízení, bude-li vklad zástavního práva k nemovitostem rozhodnutím katastrálního úřadu povolen (byť s účinky ke dni podání návrhu na vklad, jenž může předcházet okamžik, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení) a stanovený modus adquirendi ve smyslu § 157 odst. 1 obč. zák. završen až poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení.

2.2. Výjimka z nepřípustnosti nabytí práva k uspokojení pohledávky ze zajištění této pohledávky po účincích spojených se zahájením insolvenčního řízení

Insolvenční zákon připouští pouze jedinou výjimku z nepřípustnosti nabytí práva k uspokojení pohledávky ze zajištění této pohledávky po účincích spojených se zahájením insolvenčního řízení. Nejvyšší soud konstatoval, že insolvenční zákon výslovně počítá s novým nabytím zajištění po zahájení insolvenčního řízení pouze v souvislosti s uzavřením smluv o úvěrovém financování (§ 41 insolvenčního zákona).

Informace obsažené v tomto bulletinu jsou pouze obecného charakteru s cílem poskytnout orientační přehled o aktualitách z insolvenčního práva. Tento bulletin by proto neměl být bez dalšího používán jako podklad pro přijímání podnikatelských ani jiných rozhodnutí a konkrétní informace vztahující se k tématům uvedeným v tomto bulletinu by měly být konzultovány dříve, než na jejich základě bude učiněno příslušné rozhodnutí.

© 2012 DŠB Lawyers

Trvale spolupracující advokáti:

JUDr. Dušan DVOŘÁK | Mgr. Adam BEZDĚK | JUDr. Tomáš RADA | Mgr. David VANÍČEK, Ph.D.

Hlinky 505/118 | 603 00 Brno

www.dsblaw.eu

dšb
LAWYERS